

УДК 621.391

Кайдан М. В., к.т.н.; Климаш М. М., д.т.н.

(Національний університет «Львівська політехніка, м. Львів». +380 50 431 98 07. kaidan_k@mail.ru)

ТЕНЗОРНА МОДЕЛЬ СИСТЕМИ ЗВ'ЯЗКУ ФОТОННОЇ ТРАНСПОРТНОЇ МЕРЕЖІ

Кайдан М. В., Климаш М. М. Тензорна модель системи зв'язку фотонної транспортної мережі. Розглянуто структурні і функціональні властивості системи зв'язку в рамках тензорної моделі. Запропоновано тензорну модель системи зв'язку фотонної транспортної мережі. Розглянута двохволоконна односмугова однокабельна мережа, в якій передача і прийом оптичних сигналів ведуться по двох оптичних волокнах і здійснюються на одній довжині хвилі; одноволоконна односмугова однокабельна мережа з використанням одного оптичного волокна для передачі сигналів в двох напрямках на одній і тій же довжині хвилі; одноволоконна двосмугова однокабельна мережа, в якій передача в кожному напрямку ведеться на різній довжині хвилі. Представлена порівняльна характеристика фотонних транспортних мереж з різними способами організації двостороннього зв'язку. Обґрунтовано доцільність і умови використання двостороннього зв'язку між транзитними вузлами фотонної транспортної мережі на основі тензорної моделі.

Ключові слова: фотонна транспортна мережа, тензорна модель, вузол, система зв'язку, односмугова мережа, двосмугова мережа

Кайдан Н. В., Климаш М. Н. Тензорная модель систем связи фотонной транспортной сети. Рассмотрены структурные, так и функциональные свойства системы связи в рамках тензорной модели. Предложена тензорная модели систем связи фотонной транспортной сети. Рассмотрена двухволоконная однополосная однокабельная сеть, в которой передача и прием оптических сигналов ведутся по двум оптическим волокнам и осуществляются на одной длине волны; одноволоконная однополосная однокабельная сеть с использованием одного оптического волокна для передачи сигналов в двух направлениях на одной и той же длине волны; одноволоконная двухполосная однокабельная сеть, в которой передача в каждом направлении ведётся на разной длине волны. Представлена сравнительная характеристика фотонных транспортных сетей с различными способами организации двухсторонней связи. Обосновано целесообразность и условия использования двухсторонней связи между транзитными узлами фотонной транспортной сети на основе тензорной модели.

Ключевые слова: фотонная транспортная сеть, тензорная модель, узел, система связи, однополосная сеть, двухполосная сеть

Kaidan M. V., Klymash M. M. Tensor model of the communication system for photonic transport network. Both structural and functional properties of communication network are considered within the tensor model framework. The tensor model designed, system communication photonic transport network. There are considered two-fibre single-sideband one-cable network in which a transmission and reception of visual signals is conducted on two optical fibres and carried out on one wave-length; one-fibre single-sideband one-cable network with the use of one optical fibre for the transmission of signals in two directions on a the same wave-length; one-fibre dual-sideband one-cable network in which a transmission in every direction is conducted on a different wave-length. Comparative description of photonic transport networks with the different ways of organization of two-way communication is presented. The necessary duplex communication conditions between the transit nodes photonic transport network for effective tensor model implementation were proved.

Keywords: photonic transport networks, tensor model, node, system communication, single-sideband network, dual-sideband network

Вступ. При математичному моделюванні телекомунікаційних мереж, в тому числі у фотонних транспортних мережах, найбільш ефективним для розв'язання сучасних телекомунікаційних проблем є тензорний метод [1...4]. Одною з головних властивостей тензора - інваріантність вибору системи координат. Тензорний аналіз найбільш інтенсивно почав розвиватися саме останнє десятиліття [4...13]. Водночас, наприклад у фотонних транспортних мережах існує двохсторонній зв'язок між вузлами, який не враховується в існуючих тензорних моделях.

Ціль даної статті: показати можливість врахування двохстороннього зв'язку між вузлами у фотонних транспортних мережах при побудові тензорної моделі.

Тензорна модель та метод розрахунку параметрів телекомунікаційної системи. В тензорному аналізі всі величини можна описати тензорами, які не залежать від систем координат, хоча значення їх проєкцій у різних системах координат можуть бути різними [1...3]. Застосовуючи інваріантність тензора можна визначити параметри телекомунікаційних мереж при зміні системи координат використовуючи матриці переходу [4].

Враховуючи інваріантність для елементів мережі та мережі в цілому, незалежно від їхнього типу, приведено відому формулу Літтла в безкоординатній формі запису [6, 11, 12]:

$$\mathbf{H} = \mathbf{T} \mathbf{L}, \quad (1)$$

де кожний тензор представляє сукупність відповідних значень параметрів для вузлів та гілок мережі пропускної здатності $\mathbf{L}$, часу затримки $\mathbf{T}$ та навантаження $\mathbf{H}$. З (1) час перебування пакету у вибраній ділянці мережі знаходять у вигляді:

$$\mathbf{T} = \mathbf{H} \mathbf{L}^{-1}.$$

Зазначений в (1) один з тензорів $\mathbf{H}$, $\mathbf{L}$ або $\mathbf{T}$ можна представляти у вигляді тензору другого роду, а інші два – як тензори першого роду.

Використовуючи тензорну модель досліджень телекомунікаційних мереж, розглянуто $(n+m)$ -простір, який складається з $(n+m)$ координат, де n – кількість гілок, m – кількість вузлів.

Враховуючи, що розглядуваний простір складається з двох підпросторів – n -простір гілок (Γ) та m -простір вузлів ($\mathbf{V}$), досліджувані параметри $\mathbf{H}$, $\mathbf{L}$, $\mathbf{T}$ можна розглядати окремо і представити, як $\mathbf{H}_\Gamma$ та $\mathbf{H}_\mathbf{V}$, $\mathbf{L}_\Gamma$ та $\mathbf{L}_\mathbf{V}$, $\mathbf{T}_\Gamma$ та $\mathbf{T}_\mathbf{V}$, відповідно.

В [6, 8, 9] детально розглянуто тензорні моделі та методи дослідження телекомунікаційних систем, де затримка часу на транзитних вузлах не враховується, тобто

$$\mathbf{T}_\mathbf{V} = 0.$$

Така модель та методи дослідження дуже полегшують та спрощують самі розрахунки. Водночас тут не враховуються час затримки на вузлах. В наших роботах [13] запропоновано вводити додаткову гілку замість транзитних вузлів, що дозволяє враховувати час затримки на відповідних вузлах.

Способи організації зв'язку у фотонних транспортних мережах. За способом організації двостороннього зв'язку фотонні транспортні мережі підрозділяються на [13]:

а) двошвоконну односмугову однокабельну, при якій передача і прийом оптичних сигналів ведуться по двох оптичних волокнах і здійснюються на одній довжині хвилі. Кожне оптичне волокно є еквівалентом двопровідної фізичної ланки і, оскільки взаємні впливи між оптичними волокнами кабелю малі, то тракти передачі і прийому різних систем організуються по одному кабелю, тобто такі фотонні транспортні мережі є однокабельними односмуговими. Перевагою такої фотонної транспортної мережі є використання однотипного устаткування трактів передачі і прийому кінцевих і проміжних станцій, а недоліком – вельми низький коефіцієнт використання пропускної здатності оптичного волокна;

б) одношвоконна односмугова однокабельна, особливістю якої є використання одного оптичного волокна для передачі сигналів в двох напрямках на одній і тій же довжині хвилі;

в) одношвоконна двосмугова однокабельна, при якій передача в одному напрямі ведеться на довжині хвилі оптичного випромінювання λ_1 , а в іншому – λ_2 . Розділення напрямів передачі здійснюється за допомогою направляючих оптичних фільтрів, налаштованих на відповідні довжини хвиль оптичного випромінювання.

Тензорна модель системи зв'язку. З огляду на прикладі фотонної транспортної мережі легко бачимо, що між двома транзитними вузлами при передачі сигналів зв'язок може здійснюватися одночасно в різні напрямки.

Отже необхідно враховувати, що можливою є передача пакетів від одного транзитного вузла до іншого транзитного вузла і одночасна паралельна передача у зворотному напрямку, яку необхідно проаналізувати. В [13] нами досліджувалась телекомунікаційна мережа між вузлом-джерелом та вузлом-адресатом (Рис. 1(а)).

Враховуючи Рис. 1 отримано матриці переходу **C** та **A**, від системи координат гілок мережі до системи координат незалежних контурів і пар вузлів у вигляді:

$$\mathbf{A} = \begin{bmatrix} 0 & 0 & 1 & 0 & 0 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 \\ 1 & 0 & 0 & 0 & 1 & 0 & -1 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & -1 & 0 & 0 & 1 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 1 & 0 & -1 \\ 0 & 1 & 0 & 1 & -1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 & 0 & -1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & -1 & 1 & 0 \end{bmatrix}, \quad \mathbf{C} = \begin{bmatrix} 0 & 0 & 1 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & -1 & 1 & 1 & 1 & 1 & 1 \\ 1 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ 1 & -1 & 0 & 0 & -1 & 0 & 0 & 0 \\ 1 & -1 & -1 & 1 & 0 & 1 & 1 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & -1 & 0 & 1 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ 1 & 0 & -1 & 0 & 0 & 0 & 1 & 0 \end{bmatrix},$$

де **A**, **C** відповідає випадку, представленому на Рис.1.

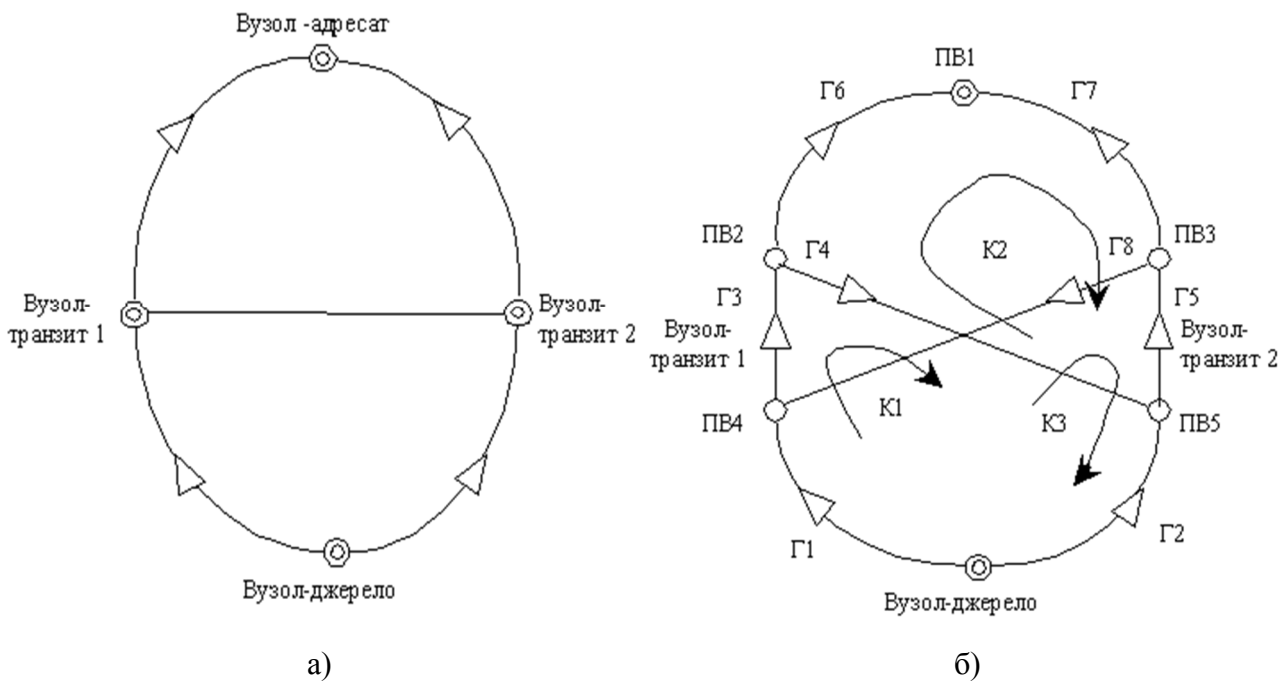

Рис. 1. Схема телекомунікаційної мережі між вузлом-джерелом та вузлом-адресатом – а) і вибір координатних шляхів – б).

За умови, що навантаження на транзитних вузлах, в нашому випадку на гілках Г4 та Г8 є від'ємними, відповідну гілку не потрібно враховувати. Тобто можливі випадки, коли необхідно знехтувати Г4, Г8 або Г4 і Г8 одночасно. Отже, не завжди доцільно враховувати зв'язок, який існує між транзитними вузлами, причому можливі випадки, коли зв'язком Г4 і Г8 краще знехтувати рис.1(б).

Представлена тензорна модель є складнішою, оскільки необхідно враховувати умову доцільності зв'язку між транзитними вузлами.

Проведене дослідження показує, що врахування двохстороннього зв'язку між транзитними вузлами дозволяє зменшити час затримок передачі даних в більшості випадків на 10-30%.

Висновки. Запропонована тензорна модель системи зв'язку на прикладі фотонних транспортних мереж. Використання тензорної моделі для фотонної транспортної мережі дозволяє зменшити час затримок сигналу між вузлами на 10-30 %. Визначено, що існують випадки, коли зв'язок між транзитними вузлами недоцільно враховувати.

Література

1. Крон Г. Тензорный анализ сетей / Г. Крон. – Москва : Сов. радио, 1978. – 719 с.
2. Схоутен Я. А. Тензорный анализ для физиков / Я. А. Схоутен. – Москва : Наука, 1965. – 456 с.
3. Пасечников И. И. Методология анализа и синтеза предельно нагруженных информационных сетей / И. И. Пасечников. – Москва : издательство Машиностроение-1, 2004. – 216 с.
4. Математичні основи теорії телекомунікаційних систем / [за заг. ред. проф. В. В. Поповського]. – Харків : ТОВ "Компанія СМІТ", 2006. – 564 с.
5. Степаненко Е. В. Построение моделей информационных сетей на основе тензорной методологии / Е. В. Степаненко, И. Т. Степаненко // Современные наукоемкие технологии. – 2009. – №2. – С. 44-50.
6. Поповский В. В. Тензорный анализ в задачах системного исследования телекоммуникационных систем / В. В. Поповский, А. В. Лемешко // Радиотехника: Всеукр. межвед. науч.-техн. сб. – 2002. – Вып.125. – С. 156-164
7. Лемешко А. В. Результаты исследования тензорной модели многопутевой маршрутизации с обеспечением качества обслуживания в телекоммуникационных сетях / А. В. Лемешко, О. Ю. Евсеева, С. В. Гаркуша // Вестник Южно-уральского государственного университета: Серия «Компьютерные технологии, управление, радиоэлектроника». – 2013. – Т.13, №4. – С. 38-54.
8. Лемешко А. В. Тензорная модель многопутевой маршрутизации с гарантиями качества обслуживания одновременно по множеству разнородных показателей / А. В. Лемешко, О. Ю. Евсеева // Проблемы телекоммуникацій. – 2012. – № 4 (9). – С.16-31.
9. Григорьева Т. И. Применение свойства инвариантности тензора при математическом моделировании телекоммуникационных систем / Т. И. Григорьева // Наукові праці ОНАЗ ім. О. С. Попова. – 2005. – № 2. – С.49-53.
10. Стрихалюк Б. М. Тензорне подання топологічних структур тороїдальних мереж / Б. М. Стрихалюк, М. М. Клиماش, М. В. Кайдан // Вісник Національного університету «Львівська політехніка» Радіоелектроніка та телекомунікації. – 2008. – №618. – С.138-145.
11. Клиماش М. М. Використання інваріантності тензора для моделювання телекомунікаційних мереж / М. М. Клиماش, Б. М. Стрихалюк, М. В. Кайдан // Моделювання та інформаційні технології : збірник наукових праць ІПМЕ ім. Г. Є. Пухова НАН України. . – 2008. – Вип. 49. – С.72-79.
12. Клиماش М. М. Тензорна модель характеристик мультисервісного трафіку в NGN мережах / М. М. Клиماش, Б. М. Стрихалюк, М. В. Кайдан // Комп'ютерні технології друкарства : збірник наукових праць. – 2009. – №22. – С.37-43.
13. Клиماش М. М. Тензорний аналіз переходу транспортної мережі в NGN / М. М. Клиماش, Б. М. Стрихалюк, М. В. Кайдан // Комп'ютерні технології друкарства : збірник наукових праць. – 2009. – №21. – С. 126-139.
14. Основы построения телекоммуникационных систем и сетей: учебн. для ВУЗ-ов ; под ред. Гордиенко В. Н. и Крухмалева В. В. – Москва : Горячая линия–Телеком, 2004. – 510 с.